

Udział parafialnej rady duszpasterskiej w planowaniu działalności pastoralnej

W roku 1993 ówczesny biskup tarnowski Józef Życiński po raz pierwszy zarządził we wszystkich parafiach diecezji tarnowskiej wybory parafialnych rad duszpasterskich. Kolejne wybory miały miejsce w latach 1998 i 2003. Po 12 latach od pierwszych wyborów są parafie gdzie rady duszpasterskie pod przewodnictwem proboszcza skutecznie wypełniają swoje zadania. Są jednak i takie parafie gdzie ta współpraca domaga się nowego impulsu, czy wręcz rozpoczęcia. O. Ryszard Hajduk, redemptorysta, wskazuje zadania jakie rada duszpasterska powinna pełnić w parafii a zarazem daje praktyczne wskazówki planowania jej pracy.

Parafialne rady duszpasterskie (PRD) coraz wyraźniej zaznaczają swoją obecność w Kościele polskim. Gdy w czasach komunistycznych ich powoływanie do istnienia i działalność były utrudnione, to "obecnie nic nie stoi na przeszkodzie w ich powoływaniu i działaniu. Zaangażowani w radach katolicy świeccy mają przede wszystkim służyć swoją radą i doświadczeniem, unikając przy tym postaw roszczeniowych. Zaleca się, aby w programie wizytacji kanonicznej parafii znalazło się miejsce na spotkanie z radą parafialną bądź ekonomiczną. Pozwoli to biskupowi poznać członków tych rad, jak również zweryfikować ich działalność". Podstawowym zadaniem parafialnych rad duszpasterskich, których duchowni i świeccy dają świadectwo współdziałania w realizacji Bożego dzieła zbawienia, jest planowanie rozwoju działalności życia parafialnego.

I. Parafialna rada duszpasterska i jej zadania

Parafialne rady duszpasterskie mają służyć urzeczywistnieniu postulatów soborowych, które polecają duszpasterzom chętnie korzystać z roztropnej rady świeckich i rozważać przedsięwzięcia, życzenia i pragnienia przez nich przedstawiane. Tak formułuje to KPK w kan. 536 § 1. Jeśli zdaniem biskupa diecezjalnego, po zasięgnięciu opinii Rady kapłańskiej, byłoby to pożyteczne, należy w każdej parafii ustanowić radę duszpasterską. Ma jej przewodniczyć proboszcz, a członkami powinni być wierni wraz z tymi, którzy z urzędu uczestniczą w trosce duszpasterskiej o parafię i pomagają w ożywianiu działalności pasterskiej. § 2. Rada duszpasterska posiada jedynie głos doradczy i kieruje się normami określonymi przez biskupa diecezjalnego".

Rada jest instytucją, która w sposób formalny gwarantuje współdziałanie świeckich i kapłanów w ramach działalności duszpasterskiej w parafii. PRD może służyć odnowie parafii, która winna stawiać się świadomą swojej misji wspólnotą. Jest to gremium, w którym świeccy uczą się współodpowiedzialności za duszpasterstwo parafialne oraz za formację ludu Bożego i pełnienie misji Chrystusa w świecie, tak aby głoszona była ludziom Ewangelia i dokonywało się ich uświęcenie. Dzięki temu kapłani nie są wprawdzie zwolnieni z obowiązków duszpasterskich, ale otrzymują mocne wsparcie w ich realizacji.

Skład rady winien być odbiciem stanu parafii, tzn. winni należeć do niej reprezentanci różnych grup wiekowych i społecznych, stowarzyszeń i zespołów parafialnych, jak i poszczególnych rejonów parafii. Winny należeć do niej osoby zaangażowane w duszpasterstwo parafialne oraz przedstawiciele zgromadzeń zakonnych z terenu parafii.

Właściwa działalność rad duszpasterskich zależy od kompetencji jej członków w dziedzinie funkcjonowania parafii, ich otwartości i zaangażowania. Istotne znaczenie posiadają także ich kwalifikacje religijno-etyczne, intelektualne oraz zdolność do formułowania własnych poglądów, które winny mieć przy tym zawsze na względzie dobro Kościoła..

Rady nie są organami władzy, dlatego nie mogą podejmować decyzji. Mają jedynie głos doradczy. Proboszcz winien jednak liczyć się z głosem rady w podejmowaniu decyzji uwzględniać opinie jej członków. Jeśli realizacja jakiejś sugestii rady nie jest możliwa,

winien podać radzie przemawiające za tym argumenty, a także zaproponować alternatywne rozwiązanie danej kwestii. Decyzje powzięte na zebraniach rady winny być wykonane - jeśli to możliwe - przy aktywnym udziale wszystkich jej członków.

Celem działania PRD jest pomagać w duchu wiary w budowaniu żywej i misyjarskiej wspólnoty, podawać propozycje i sugestie dotyczące inicjatyw misyjnych, katechetycznych i apostoelskich oraz planować działalność duszpasterską i zabezpieczać realizację podjętych planów. W związku z tym PRD ma obowiązek dokonywać rozeznania społecznej i duszpasterskiej sytuacji parafii, wspierać działalność grup i jednostek zaangażowanych w działalność pastoralną, koordynować pracę (oferowanie możliwości aktywnego udziału w życiu parafii, formacji itp.), animować do współdziałania w ramach dekanatu, diecezji i społeczności lokalnej, reprezentować parafię na forum publicznym, wspierać wzajemną wymianę informacji pomiędzy wiernymi, grupami itp., przygotowywać i przeprowadzać spotkania parafialne.

Przykładowo PRD może służyć pomocą w kształtowaniu liturgii poprzez konkretne inicjatywy (np. kurs dla lektorów, zorganizowanie scholi parafialnej itp.), zbierać i przekazywać duszpasterzom kwestie istotne dla parafian, także tych zachowujących dystans do życia parafii, planować i przeprowadzać uroczystości parafialne, organizować spotkania po liturgii niedzielnej, zapraszać do udziału w życiu parafialnym nowo przybyłych do parafii, zorganizować zbiórkę darów dla ubogich, wyszukiwać talenty do współpracy w różnych sektorach działalności pastoralnej, proponować spotkania dyskusyjne wokół aktualnych tematów, wydawać gazetkę parafialną.

Przy formowaniu się składu duszpasterskich rad parafialnych mogą pojawiać się trudności ze względu na niesprecyzowany katalog zadań i tematów, a także z uwagi na często mało efektywne metody pracy, które zniechęcają do włączenia się w formowanie rady parafialnej. Mankamentem w tym względzie może być przede wszystkim brak odpowiedniej struktury spotkań, świadomości celu oraz wcześniejszego przygotowania do zebrania. Dobrze jest więc pisemnie zaprosić członków PRD, podając w liście tematykę spotkania oraz jego ramy czasowe. Rzeczą pożądaną jest punktualnie rozpoczynać i kończyć zebrania. Warto także zamianować protokolanta, który zatroszczy się o przygotowanie sprawozdania z każdego odbytego spotkania, aby można było w razie potrzeby bez trudności powrócić do wcześniej omawianych zagadnień i łatwo stwierdzić, co jeszcze należy w najbliższym czasie poruszyć.

Każde spotkanie winno posiadać następujące ramy:

- określony temat
- zaproszeni goście
- termin (najlepiej stały)
- informacje, które należy przekazać członkom PRD wcześniej
- materiały (np. program duszpasterski, listy biskupa, dane socjologiczne itp.)

Aby członek rady parafialnej czuł się ważnym ogniwem w jej składzie, dobrze jest, jeśli proboszcz przed wyborami osobiście zabiegać będzie o jego kandydaturę. Najlepszym sposobem są odwiedziny przyszłego współpracownika w jego domu rodzinnym. Po wyborach dobrze jest rozdzielić pracę, tzn. uczynić tak, aby każdy z członków PRD duszpasterskiej czuł się odpowiedzialny za jakiś sektor, np. młodzież, dzieci, praca charytatywna itd. Nie należy na tym zakończyć. Trzeba szukać współpracowników poza gremium, jakim jest PRD. Może być bowiem tak, że wybrani do rady - najczęściej ludzie znani ze swej aktywności - będą musieli robić jeszcze więcej rzeczy niż dotychczas. Cała sztuka polega na tym, by znaleźć jak najszerszy krąg współpracowników i umożliwić im udział w wypełnianiu zadań w sferze życia i funkcjonowania parafii.

Działalności rady nie można sprowadzić do mechanicznego podejmowania decyzji w celu rozwiązania pojawiających się problemów. Jej funkcjonowanie posiada bowiem zawsze charakter duchowy. W czasie obrad parafialnej rady duszpasterskiej nie chodzi tylko o budowę i finanse, ale przede wszystkim o osobisty wzrost w wierze tych, którzy do niej należą. Dlatego też pracy parafialnej rady duszpasterskiej winny towarzyszyć modlitwa, wspólna lektura słowa Bożego oraz medytacja.

Parafialna rada duszpasterska nie może być rozumiana jako biegun przeciwny w stosunku do duchownych, lecz jako miejsce wspólnego kształtowania opinii i podejmowania decyzji. Dzieje się to podczas spotkań, które winny mieć określoną strukturę, także klimat nacechowany życzliwością, wzajemnym zrozumieniem i solidarnością w dobrem.

II. Planowanie w parafii

Podejmowane przez parafialną radę duszpasterską planowanie życia i działalności duszpasterskiej parafii jest formą realizacji ideału współodpowiedzialności za Kościół, którą dzielą między sobą duchowni i świeccy mieszkańcy parafii. Bez odpowiedniego planu trudno zagwarantować, że rozwój struktur parafialnych i związane z nim ożywienie duszpasterstwa następować będzie w sposób harmonijny i przemyślany. Działalność parafialna nie może nigdy być traktowana jako zbiór niepowiązanych ze sobą regularnie powtarzanych czynności i spontanicznie przeprowadzanych akcji. Parafia posiada strukturę organiczną, tzn. każda inicjatywa duszpasterska podejmowana z uwagi na ewangelizacyjną misję parafii przyczynia się do jej duchowego i strukturalnego rozwoju. Wszelkie działanie, w tym także konstruowanie planu pastoralnego dla parafii, służy jej budowaniu. Dlatego też planowanie i urzeczywistnianie projektów w życiu parafialnym są ze sobą ściśle powiązane i od siebie wzajemnie zależne.

1. Sens planowania

Planowanie to proces, w ramach którego osoba lub instytucja w oparciu o systematyczne przemyślenie dalszego rozwoju ustala strategię służącą osiągnięciu określonego celu. Proces planowania można ująć w trzy fazy:

1. sformułowanie problemu i określenie stanu obecnego,
2. wytyczenie celów i zakresu działania,
3. zdefiniowanie sposobów i etapów postępowania.

Przy opracowaniu planów ważną rolę odgrywa praca analityczna: uzyskanie danych, przebadanie trendów rozwojowych, ukazanie pola działania i wypracowanie rozwiązań alternatywnych.

Realizując podjęte plany, należy zachować równowagę pomiędzy przyjętymi założeniami a elastycznością w ich urzeczywistnianiu w sytuacji, gdy pojawia się konieczność dokonywania rewizji planów z uwagi na zmiany zachodzące w sytuacji.

2. Anatomia planu pastoralnego

Celem planu duszpasterskiego jest pogłębić u wiernych świadomość odpowiedzialności za życie parafii i wzbudzić chęć do współpracy na płaszczyźnie duszpasterskiej. Jego przygotowanie należy rozpocząć od ukazania nowej, bardziej ewangelicznej wizji życia parafii, a następnie dokonać analizy jej stanu obecnego. W ten sposób powstanie fundament, w oparciu o który może być przygotowany plan rozwoju wspólnoty parafialnej oraz opracowane metody duszpasterskiego działania na przyszłość.

2.1. Wizja

Wizja zawiera wyobrażenia, które w przyszłości powinny zamienić się w rzeczywistość. Jej powstanie rozpoczyna się od zachwyty Ewangelią, która ciągle wzywa do przemiany serca i struktur życia społecznego. Z fascynacji słowem Bożym rodzi się pragnienie, by w życiu i działaniu być jeszcze bardziej wiernym ideałom chrześcijańskim. Powstaje wówczas wizja nowych układów i odniesień społecznych, które wypełniają życie parafii.

Tego rodzaju wizja nie może pozostać tylko własnością duchownych, pełniących posługę duszpasterską w parafii. Nie można jej także nikomu narzucić. Może ona wywierać mobilizujący wpływ na parafian, jeśli będą mieli udział w jej tworzeniu, a potem wobec innych będą gotowi zaświadczyć o jej wartości. Dlatego gdy nie sposób zgromadzić parafian na jednym wielkim "synodzie", aby wspólnie tworzyć wizję wspólnoty parafialnej, należy organizować spotkania z poszczególnymi radami i grupami parafialnymi. Budzić pragnienie tego, co nowe i bardziej ewangeliczne, winno również słowo Boże głoszone z ambony i w salach katechetycznych.

2.2. Analiza sytuacji

Aby przygotować użyteczny plan pastoralny dla parafii, należy znać sytuację we wspólnocie parafialnej. Służy temu *amatorska* analiza socjologiczna, która pozwala dokonać oceny życia parafii oraz istniejących w niej struktur, jak i określić sytuację, w jakiej znajduje się cała miejscowa społeczność. Przeprowadzeniu tego rodzaju analizy mogą służyć sporządzone odpowiednio ankiety, rozmowy z parafianami oraz dane statystyczne udostępnione np. przez lokalną władzę.

O stanie parafii mówią liczby: ochrzczeni, *dominicanos*, młodzież objęta katechizacją, grupy parafialne, ruchy kościelne itp. Ważną rolę odgrywają również informacje statystyczne, które wskazują na liczbę bezrobotnych, samotnie wychowujących dzieci, emerytów itd. Powyższe dane mogą stanowić bazę do dalszych rozmów z wiernymi lub grupami parafialnymi, które pozwolą rozpoznać potrzeby i pragnienia ludzi żyjących na terenie parafii.

Podjęciem refleksję nad stanem parafii, można pokusić się o opracowanie listy możliwych rozwiązań, które odpowiadać będą poszczególnym problemom wypływającym z analizy. Korzystną rzeczą jest wskazać przy tym na grupy lub konkretne osoby, które mogą podjąć się rozwiązania wskazanych kwestii.

Określona wizja parafii oraz analiza jej stanu stanowią dobrą podstawę do zwołania zebrania parafialnego, na którym omówione zostaną wyniki analizy oraz poddane zostaną projekty domagające się realizacji w najbliższym czasie. Od tego momentu można rozpocząć ich opracowanie.

2.3. Autorzy

Plan pastoralny nie powstanie jednak nigdy w demokratycznym głosowaniu. Potrzebny jest zespół, którego zadaniem będzie przygotować projekt planu pastoralnego. Można w tym celu skorzystać z istniejących już w parafii struktur, zlecając pracę nad planem np. radzie duszpasterskiej. Przygotowaniem projektu planu może zająć się także specjalnie powołany do tego zespół, w skład którego wejdą najbardziej aktywni parafianie czy też wierni posiadający doświadczenie duszpasterskie.

2.4. Plan

2.4.1. Cel i struktura planu

W kompozycji planu winna znaleźć swoje odbicie struktura parafii, a więc powinny być uwzględnione poszczególne sektory jej duszpasterskiej aktywności, np. sektor liturgii, nauczania katechetycznego, posługi charytatywnej, wspierania misji zagranicznych itp.

Nie należy w ramach planu pastoralnego kumulować celów. Przy opracowaniu planu długoterminowego wystarczy wyznaczyć jeden cel do realizacji w ciągu roku. Trzeba bowiem pamiętać, że w duszpasterstwie nie da się wszystkiego zaplanować. Z czasem pojawiać się będą bowiem spontanicznie nowe impulsy i pomysły. Aby jednak pomysły nie pozostały na zawsze w świecie idei, należy je zamienić w cele, a więc określić, kto co czyni, kiedy, jak i gdzie.

Plan pastoralny ma o tyle sens, o ile jasno precyzuje pole działania i kreśli jego zamierzony skutek. Ważniejszą rzeczą bowiem jest, by wytyczyć sobie konkretny cel, aniżeli zajmować się wszystkim naraz. Należy wówczas dokonać wyboru tzw. priorytetu, czyli wskazać na pierwszorzędną element, który winien znaleźć się w centrum działalności pastoralnej. Priorytet duszpasterski nie jest wytyczną powstałą jedynie dzięki

refleksji nad misterium Kościoła lub konkretnym modelem życia parafialnego. Wybór priorytetu musi również brać pod uwagę wyzwania, jakie płyną ze społeczności lokalnej, a także uwzględniać potrzeby konkretnych ludzi, zarówno tych, którzy należą do parafii, jak i tych, którzy znajdują się w jej bliższym (np. młodzież przebywająca czasowo w internacie) lub dalszym otoczeniu (np. parafia partnerska w kraju misyjnym). Istotną rzeczą dla określenia priorytetu jest znajomość możliwości, jakimi dysponuje parafia: potencjał ludzki, siła fachowa, zasoby finansowe itp.

Jeśli w planie pastoralnym parafii priorytetem staje się duszpasterstwo młodzieży, nie wystarczy jedynie wyznaczyć odpowiedzialnych i zlecić im organizowanie spotkań dla ludzi młodych. Priorytet musi być realizowany nie tylko na płaszczyźnie *koinonii*, czyli w aspekcie budowania wspólnoty, ale także w ramach liturgii, w której prośby, skargi, wątpliwości i marzenia młodzieży znajdują swe miejsce, w przestrzeni diakonii, w której centrum znajdują się ludzie młodzi cierpiący z powodu ubóstwa materialnego i duchowego, jak i w obszarze *martyrii*, która dostrzegać będzie w młodzieży uprzywilejowanego adresata chrześcijańskiego świadectwa.

2.4.2. Strategia

Powyższe elementy planowania pastoralnego uzupełniają tzw. strategie, czyli określone sposoby i środki działania, które prowadzą do realizacji celu. W sytuacji, gdy priorytetem w działalności parafii staje się duszpasterstwo młodzieżowe, należy ukazać w planie, w jaki sposób powinna być prowadzona w najbliższym czasie praca duszpasterska z ludźmi młodymi. Pośród możliwych sposobów realizacji priorytetu należy wybrać te, które mają szczególną wartość i są najbardziej użyteczne w perspektywie rozwoju życia parafialnego. Do takich sposobów zaliczyć można: utworzenie młodzieżowej grupy liturgicznej, powołanie do istnienia chóru młodzieżowego, założenie młodzieżowej grupy charytatywnej, zapoczątkowanie działalności młodzieżowej grupy ewangelizacyjnej, regularne prowadzenie rekolekcji weekendowych, zorganizowanie rowerowej pielgrzymki po sanktuariach diecezji, systematyczne spotkania grupy biblijnej, otwarcie czatu dla młodzieży w internecie itp.

Cel można osiągnąć tylko wówczas, gdy będą przeznaczone na jego realizację potrzebne środki finansowe, którymi dysponuje parafia. Nie wolno dopuścić do sytuacji, gdy dokładnie opracowany plan nie może zostać zrealizowany z powodu złego oszacowania środków materialnych potrzebnych do jego finalizacji. W sytuacji, gdy plan pastoralny obejmuje konkretne przedsięwzięcia o charakterze społeczno-wychowawczym, można szukać pomocy w instytucjach świeckich, które wspierają działalność socjalną.

Obok środków finansowych istotną rolę w opracowywaniu strategii odgrywa zaplecze materialne. Aby sposoby urzeczywistniania priorytetu, jakim jest duszpasterstwo młodzieży, mogły zostać wykorzystane w praktyce, potrzebne są odpowiednie pomieszczenia, takie jak: sala spotkań, kawiarenka, kaplica młodzieżowa, sala teatralna i kinowa, hala sportowa, magazyn i in. Ponadto należy jeszcze zatroszczyć się o odpowiednie pomoce: książki, komputery, sprzęt sportowy, tablice informacyjne itd. Jeśli parafia nie posiada odpowiedniego zaplecza lokalowego lub potrzebnych sprzętów, może zwrócić się o pomoc do działających na jej terenie instytucji kulturalno-oświatowych czy sportowych.

Obok wskazania, co, w jaki sposób i przy pomocy jakich środków ma być wykonane, trzeba również wyznaczyć czas na osiągnięcie celu. Terminy pomagają w systematycznej realizacji planu, a także stanowią element dopingujący do działania. Czas pozwala również zobaczyć, na ile sprawdza się w praktyce przyjęta strategia, czego zaniechać, a na co należy położyć większy nacisk w przyszłości z uwagi na dobro parafii.

2.4.3. Osoby

Określając w planie konkretne działania, jakie należy podjąć w określonym czasie, warto równocześnie wskazać na grupy bądź osoby odpowiedzialne za poszczególne etapy lub elementy jego realizacji. Wiernym delegowanym do realizacji konkretnych celów

należy udzielić nie tylko wsparcia moralnego, ale również zapewnić możliwość pogłębienia wiedzy i umiejętności w danej dziedzinie (chodzi zwłaszcza o teologię, psychologię i pedagogikę).

2.4.4. Weryfikacja

Ludzie się zmieniają, a tym samym ich zapatrywania i zamiary. Dlatego też jest rzeczą ważną, by co jakiś czas dokonywać weryfikacji wyznaczonych wcześniej celów pod względem ich aktualności. Najlepiej będzie, jeśli dokona tego zespół odpowiedzialny za przygotowanie planu pastoralnego, korzystając w razie potrzeby z pomocy ekspertów, np. duszpasterzy diecezjalnych zajmujących się poszczególnymi grupami, teologów posiadających doświadczenie duszpasterskie, wychowawców itp.

Życie parafii, a tym samym konkretnych ludzi, którzy ją tworzą, zawsze ważniejsze jest od planu. Plan o tyle jest użyteczny, o ile pomaga wspólnocie parafialnej, a tym samym poszczególnym jednostkom rozwinąć wszystkie posiadane przez nich możliwości.

3. Duchowe owoce planowania

Praca nad planem duszpasterskim dla parafii nie jest zwykłym sposobem poszukiwania technicznych rozwiązań. Wszelkie planowanie działalności duszpasterskiej winno być traktowane w pierwszym rzędzie jako proces duchowy. Wszystko bowiem odnosi się w nim do Jezusa Chrystusa, który wciąż na nowo gromadzi ludzi w swoim Kościele, wzywając i uzdalniając ich do posługi dla zbawienia świata.

Przygotowanie planu pastoralnego pozwala wiernym odkryć swe powołanie do udziału w budowaniu wspólnoty kościelnej. Im bardziej ochrzczeni będą świadomi swej odpowiedzialności za Kościół, tym mocniejsze będzie ich poczucie przynależności do Kościoła i tym większa jedność zaangażowanych w realizację wspólnego celu. Proces odnowy życia parafialnego, który został zainicjowany wraz z przygotowaniem do opracowania planu pastoralnego, daje wiernym szansę odkrycia własnych talentów i charyzmatów, którymi Bóg obdarza człowieka ze względu na dobro innych. Aktywny udział w realizacji celu wskazanego w planie pozwala ludziom podzielić się z innymi swoimi doświadczeniami, marzeniami i osobistymi darami. Ten zaś, kto potrafi innym oddać do dyspozycji swoje bogactwo, pomnaża dobro i odnajduje prawdziwy sens życia.

Plan pastoralny i inspirowane przez niego działania przyczyniają się do ożywienia parafii i prowadzą do ustanowienia w jej łonie nowych, bardziej ewangelicznych odniesień międzyosobowych. Ewangelia ukazuje wówczas swoją przemieniającą moc i wcielona w życie wspólnoty wiernych staje się dla wszystkich ludzi wezwaniem do udziału w kształtowaniu poddanej woli Boga i przyjaznej człowiekowi rzeczywistości. W ten sposób świadectwo wspólnoty, która się przemienia, wzbogaca konkretną sytuację: umacnia wspólnotę, nadaje orientację ludzkiemu życiu, wzbudza zaufanie i zachęca do działania.

Zadaniem Kościoła jest wskazywać poprzez swoje życie i działanie na inną, nadprzyrodzoną rzeczywistość i troszczyć się o rozwój duchowych swoich członków. Temu ma służyć również planowanie duszpasterskie, w którym - podobnie jak w całej organizacji działalności pastoralnej - znajduje swój wyraz duchowość chrześcijańska. Ewangelizacja i duszpasterstwo potrzebują przemyślanych struktur społecznych, poprzez które Kościół przekazywał będzie ludziom prawdę o Jezusie Chrystusie. Dlatego planowanie, w którym czynnie uczestniczą świeccy reprezentanci Kościoła, jest mu bezwzględnie potrzebne.